

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามหลักสัปปายะ 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนกลุ่มอำเภอเสนา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

THE DEVELOPMENT OF LEARNING RESOURCES ACCORDING TO THE SEVEN
PRINCIPLES OF SAPPAYA OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN SENA DISTRICT
SCHOOL GROUP, PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

¹นภธีร์ อุณณะนันท์ Noppatee Unnanandana

²พระครูภาวนาวุฒิบัณฑิต Phrakhrupavanavutibundit ³สุทธิศ สวัสดิ์ Suthit Sawaddi

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author E-mail: noppateeu@gmail.com

Article Received: August 10, 2026. Revised: September 28, 2026. Accepted: September 29, 2026.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา 2) เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามหลักสัปปายะ 7 และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามหลักสัปปายะ 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีโดยการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามประชากรทั้งหมดในการวิจัยที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 93 คน วิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยด้วยสถิติพื้นฐาน คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 7 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) วิธีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามหลักสัปปายะ 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ (1) อาวาสสัปปายะ การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพของสถานที่ให้มีความสงบร่มรื่น สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย และปราศจากสิ่งรบกวน (2) โคจรสัปปายะ การบริหารจัดการระบบการคมนาคมและเส้นทางให้มีความสะดวกปลอดภัย และเอื้อต่อการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (3) ภัตตสัปปายะ การส่งเสริมบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ผ่านการสื่อสารที่สร้างสรรค์ แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง (4) บุคคลสัปปายะ การส่งเสริมให้มีเครือข่ายบุคคลที่เกื้อกูลต่อการเรียนรู้โดยแวดล้อมด้วยกัลยาณมิตร (5) โภชนาสัปปายะ การอำนวยความสะดวกด้านโภชนาการที่ถูกต้องเหมาะสม มีความเหมาะสมและเกื้อกูลต่อสุขภาวะทางร่างกาย (6) อุตสัปปายะ การจัดการพื้นที่ให้มีสภาพอากาศที่เหมาะสมและไม่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ (7) อิริยาปถสัปปายะ การจัดสรรพื้นที่ใช้สอยให้เอื้อต่อการปรับเปลี่ยนอิริยาบถได้อย่างเหมาะสมเพื่อลดความเหนื่อยล้าและส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนรู้ 3) แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามหลักสัปปายะ 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา ควรเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงรุกที่บูรณาการการปฏิบัติจริงเข้ากับประสบการณ์ชีวิตเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุลทั้งด้านกาย ใจ และปัญญา โดยการยกระดับแหล่งเรียนรู้ตามหลักสัปปายะ 7 ประกอบด้วย (1) อาวาสสัปปายะ การบริหารจัดการระบบงานที่โปร่งใสและมีประสิทธิภาพ (2) โคจรสัปปายะ การจัดโครงสร้างพื้นที่ให้สะดวกและปลอดภัย (3) ภัตตสัปปายะ การพัฒนาระบบการสื่อสารทางวิชาการอย่างมีเอกภาพ (4) บุคคลสัปปายะ การพัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้อำนวยความสะดวก

สะดวกในการเรียนรู้ (5) โภชนะสัปปายะ การจัดสรรทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้อย่างเพียงพอ (6) อุตสัปปายะ การสร้างบรรยากาศที่เกื้อหนุนต่อการเรียนรู้ และ (7) อิริยาปถสัปปายะ การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับอิริยาบถ เพื่อยกระดับการมีส่วนร่วม อันจะนำไปสู่การสร้างดุลยภาพระหว่างองค์ความรู้ คุณภาพชีวิต และคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของผู้เรียน

คำสำคัญ: แหล่งเรียนรู้, หลักสัปปายะ 7, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This research article aims to: 1) study the conditions of learning resource development by school administrators; 2) study the methods of learning resource development based on the Seven Sappāya principles; and 3) propose guidelines for learning resource development based on the Seven Sappāya principles by school administrators. This study employed a mixed-methods research design. For the quantitative research, data were collected via questionnaires from a total population of 93 school administrators, teachers, and educational personnel. The data were analyzed using descriptive statistics, including percentage, mean, and standard deviation. For the qualitative research, in-depth interviews were conducted with 7 key informants, and the data were analyzed using content analysis.

The research findings revealed that: 1) The overall condition of learning resource development by school administrators was at a high level. 2) The methods of learning resource development based on the Seven Sappāya principles by school administrators comprised 7 aspects: (1) *Āvāsa-sappāya* (Suitable Abode): arranging the physical environment to be peaceful, clean, orderly, and free from distractions; (2) *Gocara-sappāya* (Suitable Resort): managing transportation and routing systems for convenience, safety, and efficient access to learning resources; (3) *Bhassa-sappāya* (Suitable Speech): promoting a learning atmosphere through constructive communication and knowledge exchange beneficial for self-development; (4) *Puggala-sappāya* (Suitable Person): fostering a supportive learning network surrounded by good companions (*Kalyāṇamitta*); (5) *Bhojana-sappāya* (Suitable Food): facilitating hygienic nutrition conducive to physical well-being; (6) *Utu-sappāya* (Suitable Climate): managing spaces with suitable climate conditions that do not hinder learning; and (7) *Iriyāpatha-sappāya* (Suitable Posture): allocating spaces that accommodate appropriate posture adjustments to reduce fatigue and enhance learning efficiency. 3) The guidelines for learning resource development based on the Seven Sappāya principles by school administrators should emphasize a learner-centered approach through active learning. This process must integrate practical implementation with real-life experiences to cultivate learners' physical, mental, and intellectual balance. The enhancement of learning resources through the Seven Sappāya principles includes: (1) *Āvāsa-sappāya*: managing work systems with transparency and efficiency; (2) *Gocara-sappāya*: designing spatial structures for

convenience and safety; (3) *Bhassa-sappāya*: developing a unified academic communication system; (4) *Puggala-sappāya*: developing personnel to serve as learning facilitators; (5) *Bhojana-sappāya*: allocating sufficient educational resources and media; (6) *Utu-sappāya*: creating a conducive learning atmosphere; and (7) *Iriyāpatha-sappāya*: organizing activities aligned with learners' postures to enhance active participation. These practices ultimately lead to a sustainable balance among knowledge acquisition, quality of life, and the desirable characteristics of learners.

Keywords: Learning Resources, The Seven Sappāya Principles, School Administrators

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการกล่าวถึงความหมายของแหล่งการเรียนรู้ไว้ว่า แหล่งข้อมูลข่าวสารสารสนเทศและประสบการณ์ที่สนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ แสวงหาความรู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่อธิบายเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้เอาไว้ในมาตราที่ 25 ว่ารัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ ซึ่งถ้ารวมความหมายจากทั้งสองส่วนแล้ว แหล่งการเรียนรู้ จึงน่าจะหมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสารและสถานที่ ต่างๆ ที่สามารถส่งเสริมและสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับนักเรียนได้นั่นเอง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

รายงานการปฏิรูปการศึกษาระบุว่าปัญหาของระบบการศึกษาไทยเป็นอุปสรรคต่อความสามารถในการแข่งขันของประเทศ การศึกษาไม่สามารถปรับตัวให้ทันกับความก้าวหน้าทางความรู้และเทคโนโลยี อีกทั้งยังไม่ส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง ประเทศไทยต้องมุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนผ่านการปรับหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ และการประเมินที่สอดคล้องกับแนวทางของ OECD ภายใต้โครงการการศึกษา 2573 โดยใช้เข็มทิศการเรียนรู้ เป็นแนวทางซึ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะหลัก 3 ด้าน ได้แก่ 1) การสร้างค่านิยมใหม่ 2) การจัดการความขัดแย้ง 3) การรับมือต่อความถูกต้อง โดยสมรรถนะข้างต้นเหล่านี้พัฒนาได้ผ่านกระบวนการสะท้อน คัดการณ์ และลงมือปฏิบัติ เพื่อเตรียมผู้เรียนให้พร้อมสำหรับโลกยุคใหม่ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2568)

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมที่สามารถนำไปพัฒนาหรือบูรณาการการศึกษาได้อย่างมีความเหมาะสมกับการบริหารจัดการศึกษา โดยเฉพาะหลักสัปปายะ 7 ช่วยสนับสนุนให้ชีวิตและการทำงานต่างๆ ได้ผลดีเลิศด้วยองค์ประกอบ 7 คือ 1) สบายการอยู่ (อาวาสสัปปายะ) ที่อยู่เหมาะสมไม่พลุกพล่านจนเกินไป 2) สบายการไป (โคจรสัปปายะ) แหล่งการกิน การเดินทางสถานที่สำคัญต่างๆ มีระยะพอเหมาะ ไม่ไกลเกินไปนัก เดินทางได้ง่าย 3) สบายพูดคุย (ภัสสสัปปายะ) การพูดคุยที่เหมาะสมในหมู่คนดี ไม่พูดมากหรือน้อยเกินไป 4) สบายคบคน (ปุคคลสัปปายะ) คบบุคคลที่ถูกกันเหมาะสมกันพอกันไปในทางที่ดี มีผู้รู้เป็นที่ปรึกษา มีมิตรแท้ที่จริงใจ 5) สบายการกิน (โภชนสัปปายะ) รับประทานอาหารที่

เหมาะสมต่อสุขภาพ เพศ วัย อย่างไม่ยากและไม่เป็นโทษต่อร่างกาย 6) สบายอากาศ (อุตุสัปปายะ) ดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสมไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป น้ำไม่ท่วม ไม่มีภัยธรรมชาติ 7) สบายทำทาง (อิริยาปถสัปปายะ) การอยู่ในอิริยาบถที่เหมาะสมกับเหตุการณ์เคลื่อนไหวได้สะดวก อิสระ วางตนได้เหมาะสมกับกาลเทศะ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2564)

จากปัญหาทางการศึกษาที่เกิดขึ้น ได้นำไปสู่การศึกษาแนวคิดระบบนิเวศการเรียนรู้ ซึ่งหมายถึงระบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้ให้ความหมายว่า เป็นการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษา ผ่านกระบวนการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ ความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ และการใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต นอกจากนี้ นักวิชาการต่างประเทศยังมีมุมมองที่หลากหลายเกี่ยวกับระบบนิเวศการเรียนรู้ ได้แก่ Kandratova et al. มองว่าต้องเน้นการออกแบบบรรยากาศการเรียนรู้ ทั้งในห้องเรียนและนอกสถานศึกษาให้มีความเชื่อมโยงกัน ส่วน Holgado & Renalve มองว่าระบบนิเวศการเรียนรู้ประกอบด้วย พื้นที่ เวลา คน เนื้อหา กิจกรรม กลยุทธ์ วัฒนธรรมและเทคโนโลยี ซึ่งสนับสนุนการเรียนรู้ทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการ และ Harrell T.S. มองว่าระบบนิเวศการเรียนรู้เป็นแนวทางการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น โดยผู้เรียนสามารถเลือกวิธีการเรียนรู้ได้เอง แตกต่างจากระบบแบบเดิม (นริศรา ใจคง และสิริกานต์ แก้วคงทอง, 2568) ดังนั้น การพัฒนาแหล่งเรียนรู้โรงเรียนนั้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ เราจำเป็นต้องทราบถึงองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ เพื่อให้สามารถเห็นถึง จุดอ่อน จุดแข็ง และแนวทางในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนได้อย่างเหมาะสมซึ่ง องค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้นั้นประกอบด้วย การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากบุคลากรทุกคนในโรงเรียนในการออกแบบและวางแผนการทำแหล่งการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับนักเรียนในโรงเรียน และรวมไปถึงการได้รับแรงสนับสนุนจากภายนอก เช่น ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้สนับสนุนต่างๆ ซึ่งจะช่วยให้แหล่งการเรียนรู้มีความเป็นไปได้และเป็นรูปแบบร่างมากขึ้น

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยต้องศึกษาการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามหลักสัปปายะ 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนกลุ่มอำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อเสนอให้ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ประโยชน์ ในการปรับปรุงและพัฒนาการบริหาร ได้กำหนดโครงการทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนา ผู้เรียนด้านการเรียนรู้นอกห้องเรียน ซึ่งให้สอดคล้องและสนองนโยบายการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่จะส่งเสริมให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ นอกห้องเรียน เกิดทักษะจากประสบการณ์จริง สามารถ นำประสบการณ์มาวิเคราะห์และพัฒนาทักษะการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนกลุ่มอำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามหลักสัปปายะ 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนกลุ่มอำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามหลักสัปปายะ 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนกลุ่มอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีโดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนกลุ่มอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 93 คน

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนกลุ่มอำเภอเสนา และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญ จำนวน 7 รูป/คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสอบถาม มีการสร้างแบบสอบถามดังนี้ 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับแนวทางการศึกษาความต้องการจำเป็นการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนกลุ่มอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากวารสาร ตำราเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือวิจัย 3) ดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัย 4) ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาความเหมาะสมของภาษาว่ามีความครอบคลุมหรือไม่ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item-Objective Congruence Index IOC) และเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.6 ขึ้นไปเพื่อจัดทำเป็นแบบสอบถาม ซึ่งผลจากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญปรากฏว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.5 - 1.00 5) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่เป้าหมาย จำนวน 30 ชุด เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.983 6) ปรับปรุงแก้ไขและจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอนดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 แบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนกลุ่มอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วัดตามมาตราส่วนการประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของแบบลิเคิร์ต (Likert Five Rating Scale)

3.2 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามหลักสัปปายะ 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนกลุ่มอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนกลุ่มอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา
โรงเรียนกลุ่มอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สภาพการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนกลุ่ม อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ระดับความเห็น			
	μ	σ	เห็นด้วย	อันดับ
1. ด้านการบริหารจัดการ	4.22	0.12	มาก	3
2. ด้านกายภาพ	4.33	0.15	มาก	2
3. ด้านวิชาการเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้	4.35	0.14	มาก	1
ภาพรวม	4.30	0.07	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนกลุ่มอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทั้ง 3 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านวิชาการเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ ด้านกายภาพ และด้านการบริหารจัดการ ตามลำดับ

2. วิธีการบริหารแหล่งเรียนรู้ตามหลักสัปปายะ 7 ของโรงเรียนกลุ่มอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สรุปได้ดังนี้

2.1 ด้านการบริหารจัดการ ประเด็น การใช้ข้อมูลสารสนเทศในการวางแผนและตัดสินใจ พบว่าการใช้ข้อมูลสารสนเทศในการวางแผนและตัดสินใจด้านการบริหารจัดการถือเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารจัดการยุคใหม่จำเป็นต้องพึ่งพาฐานข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วนและเป็นปัจจุบัน ทั้งข้อมูลทะเบียนนักเรียน สุขภาพ พฤติกรรมการเข้าเรียนและความพึงพอใจ เพื่อให้การวางแผนสามารถสะท้อนบริบทที่แท้จริง โดยต้องวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพควบคู่กัน อย่างครอบคลุม เพื่อเข้าใจแนวโน้มพฤติกรรมและสุขภาวะทั้งกายและใจของทั้งผู้เรียนและบุคลากร นำข้อมูลที่ได้มาแก้ไขปัญหาและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมเชิงกายภาพให้เป็นอawasและอาหารสัปปายะ เช่น การลดความแออัด การจัดพื้นที่สงบผ่อนคลายและการพัฒนาคุณภาพอาหารกลางวัน ตลอดจนการจัดหาทรัพยากรเพื่อสร้างสัมผัสเรียนรู้เชิงบวก ("ภัสสสัปปายะ") และการดูแลพัฒนาคอนอย่างเหมาะสม ("บุคคลสัปปายะ") ซึ่งจะช่วยส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้และการเรียนรู้ได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ระบบข้อมูลต้องมีความปลอดภัย โปร่งใส ตรวจสอบได้และเปิดเผยอย่างเหมาะสมเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ที่สำคัญคือการบูรณาการหลักพุทธธรรม ได้แก่ ความรู้ เมตตา กรุณาและจริยธรรม เข้ากับการใช้เหตุผล เพื่อให้การตัดสินใจเป็นไปอย่างมีสติ ปัญญาและมุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.2 ด้านกายภาพ ประเด็นร่วมมือกับองค์กรภายนอกเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ พบว่าการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือเชิงหุ้นส่วนกับองค์กรภายนอกอย่างเป็นระบบ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น เช่น อบต. ภาครัฐกิจที่มีจิตสาธารณะ ตลอดจนวัดและศูนย์ปฏิบัติธรรมในชุมชน โดยมีการลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) และกำหนดโครงสร้างการบริหารจัดการพร้อมการประเมินผลที่เชื่อมโยงกับหลักสูตรอย่างชัดเจน เพื่อยกระดับโรงเรียนให้กลายเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนอย่างยั่งยืนความร่วมมือดังกล่าวมุ่งเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมเชิงกายภาพที่ร่มรื่น ปลอดภัยและเกื้อกูลต่อการเรียนรู้แบบองค์รวมตามหลักสัปปายะ 7 โดยครอบคลุมทั้งการจัดสรรพื้นที่และสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม (อawasสัปปายะ) การดูแลโภชนาการและสุขภาวะ (อาหารสัปปายะ) รวมถึงการสร้างบรรยากาศทางจิตวิญญาณผ่านกิจกรรมค่ายพัฒนาจิต ฝึกสมาธิ และการอบรมคุณธรรมอย่าง

ต่อเนื่อง (ธรรมสัปปายะ) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการเรียนรู้แบบพุทธที่สมดุลทั้งกาย จิตและปัญญา โดยเฉพาะในสังคมพหุวัฒนธรรมที่ต้องการการเชื่อมโยงระหว่างวิชาการ จริยธรรม และสุขภาวะเข้าด้วยกัน นอกจากนี้การดึงบุคคลภายนอก เช่น พระสงฆ์และจิตอาสา เข้ามาร่วมจัดกิจกรรมนอกห้องเรียน ยังเป็นการสร้าง "บุคคลต้นแบบ" (บุคคลสัปปายะ) ที่ช่วยหล่อหลอมคุณธรรม ปลุกฝังจิตวิญญาณแห่งความดีและกระตุ้นแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาดตนเองอย่างสมดุลทั้งภายในและภายนอก อันนำไปสู่การเติบโตเป็นผู้เรียนที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างแท้จริง

2.3 ด้านวิชาการเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ ประเด็น การเรียนรู้ผ่านการจัดกิจกรรมกับระบบนิเวศ พบว่าเป็นกลไกสำคัญในด้านวิชาการที่ช่วยขับเคลื่อนโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงประสบการณ์อย่างยั่งยืน โดยเน้นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิด ลงมือทำและสะท้อนผลผ่านสถานการณ์จริง ควบคู่กับการน้อมนำหลัก สัปปายะ 7 มาบูรณาการในทุกมิติการดำเนินกิจกรรมตามแนวทางนี้เริ่มต้นจากการสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยใช้พื้นที่เปิดโล่งและจัดสรรเวลาอย่างต่อเนื่องเพื่อส่งเสริม อวาสสัปปายะ และ ธรรมสัปปายะ ช่วยกระตุ้นทักษะการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหาและความตื่นรู้ทางปัญญา ครูจะเปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้อำนวยความสะดวกเรียนรู้ ขณะเดียวกันการนำข้อมูลสารสนเทศบริบทท้องถิ่นมาใช้คัดเลือกหัวข้อโครงการที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง เช่น การปลูกผักปลอดสาร โภชนาการอาหารกลางวัน หรือการอนุรักษ์พลังงานและลดขยะ ยังช่วยส่งเสริม ภัสสัปปายะ ปลุกฝังวินัย จริยธรรมและจิตสำนึกเมตตาต่อสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ การจัดเรียนรู้ผ่านระบบนิเวศยังต้องพึ่งพาความร่วมมือกับชุมชน ทั้งผู้ทรงคุณวุฒิ พระสงฆ์และจิตอาสา เพื่อสร้างบรรยากาศแห่ง บุคคลสัปปายะ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากบุคคลต้นแบบผ่านกิจกรรมจิตอาสาและการรับผิดชอบต่อสังคม อันนำไปสู่การพัฒนาตนเองทั้ง ศีล สมาธิ ปัญญา รู้เท่าทันโลก และเติบโตอย่างสมดุลในแหล่งเรียนรู้ร่วมกับชุมชนอย่างยั่งยืน

3. แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามหลักสัปปายะ 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนกลุ่มอำเภอสโน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีผลดังนี้

3.1 ด้านการบริหารจัดการ ประเด็นการใช้ข้อมูลสารสนเทศในการวางแผนและตัดสินใจ ได้แก่ 1) อวาสสัปปายะ ควรวางระบบบริหารจัดการที่ชัดเจน โปร่งใสและมีโครงสร้างเหมาะสมต่อการทำงาน ใช้เทคโนโลยีทันสมัยในการจัดเก็บ วิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลอย่างถูกต้อง เพื่อสนับสนุนการวางแผน การตัดสินใจและการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพในทุกด้าน 2) โคจรสัปปายะ จัดระบบเส้นทางและการเข้าถึงพื้นที่ภายในโรงเรียนให้สะดวก ปลอดภัยและเป็นระเบียบ รวมถึงการจัดจุดบริการต่าง ๆ ให้เข้าถึงง่าย พร้อมพัฒนาช่องทางติดต่อสื่อสารออนไลน์เพื่อรองรับการประสานงานที่รวดเร็วและคล่องตัว 3) ภัสสัปปายะ พัฒนาระบบสื่อสารทั้งภายในและภายนอกองค์กรให้มีประสิทธิภาพ ใช้เทคโนโลยีเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้องและทันเวลา กำหนดช่องทางสื่อสารที่เป็นเอกภาพเพื่อลดความสับสนและส่งเสริมความเข้าใจร่วมกันในองค์กร 4) บุคคลสัปปายะ จัดสรรบุคลากรให้เหมาะสมกับความสามารถ ส่งเสริมการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จัดระบบพี่เลี้ยงและการประเมินผลเชิงพัฒนา สร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีและความร่วมมือภายในองค์กรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน 5) โภชนะสัปปายะ ในมุมของการบริหารจัดการอาหาร ซึ่งหมายถึงเครื่องหล่อเลี้ยงด้านข้อมูลและแผนพัฒนา โรงเรียนจึงควรมีระบบติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการปรับปรุงแผนพัฒนาโรงเรียนและแนวทางการบริหารให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน 6) อุตสัปปายะ สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น ห้องเรียนโปร่ง อากาศถ่ายเทดี แสงสว่างเหมาะสม วางแผนลดปัญหาฝุ่นหรือมลพิษและเพิ่มพื้นที่สีเขียวเพื่อบรรยากาศที่ผ่อนคลายและ

ส่งเสริมสุขภาพของผู้เรียน 7) อิริยาปลัปปายะ ออกแบบพื้นที่และเฟอร์นิเจอร์ที่เหมาะสมกับการเรียนรู้และกิจกรรมหลากหลาย ส่งเสริมการเคลื่อนไหวที่เหมาะสม ลดความเมื่อยล้า จัดพื้นที่ให้ปลอดภัยและสะดวกต่อการใช้งาน เพื่อเพิ่มความร่วมมือของผู้เรียน

3.2 ด้านกายภาพ ประเด็นร่วมมือกับองค์กรภายนอกเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ ได้แก่ 1) อาวาสัปปายะ ร่วมมือกับองค์กรท้องถิ่น หน่วยงานเอกชน หรือมหาวิทยาลัย เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น การสนับสนุนงบประมาณ วัสดุหรือเทคโนโลยีสำหรับปรับปรุงอาคาร สถานที่และโครงสร้างพื้นฐาน ให้มีความปลอดภัย ทันสมัยและเอื้อต่อการเรียนรู้มากขึ้น 2) โคจรสัปปายะ ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานท้องถิ่น เช่น อบต. เทศบาลหรือภาคเอกชน เพื่อร่วมกันวางผังเส้นทางสัญจรในโรงเรียน เช่น ปรับปรุงทางเดิน ทางรถรับ-ส่งและป้ายบอกทาง เพื่อให้ผู้เรียน ผู้ปกครองและบุคลากรสามารถเข้าถึงพื้นที่บริการต่าง ๆ ได้สะดวกและปลอดภัยยิ่งขึ้น 3) ภัตตสัปปายะ พัฒนาระบบสื่อสารเกี่ยวกับการใช้สถานที่โดยร่วมมือกับองค์กรด้านเทคโนโลยีและสื่อสารมวลชน เช่น การติดตั้งระบบประชาสัมพันธ์ดิจิทัล ป้ายอัจฉริยะหรือระบบแจ้งเตือนในพื้นที่ เพื่อให้ผู้เรียนและผู้มาติดต่อรับรู้ข้อมูลการใช้สถานที่ได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว 4) บุคคลสัปปายะ ประสานความร่วมมือกับองค์กรภายนอกเพื่ออบรมหรือพัฒนาทักษะบุคลากรด้านการดูแลอาคารสถานที่ ความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อม เช่น ร่วมกับเทศบาล ดับเพลิงหรือโรงพยาบาล เพื่อเพิ่มศักยภาพบุคลากรและทำให้การดูแลพื้นที่โรงเรียนมีประสิทธิภาพสูงขึ้น 5) โภชนะสัปปายะ ร่วมมือกับโรงพยาบาล สาธารณสุขหรือผู้เชี่ยวชาญ ด้านโภชนาการ เพื่อพัฒนาระบบโรงอาหาร เช่น มาตรฐานความสะอาด การออกแบบพื้นที่รับประทานอาหาร การตรวจสอบคุณภาพอาหารและการให้ความรู้ด้านโภชนาการแก่ผู้เรียน เพื่อเสริมสุขภาพที่ดีในโรงเรียน 6) อุตสัปปายะ ทำงานร่วมกับหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อมหรือองค์กรที่มีความเชี่ยวชาญ เช่น กรมอุตุนิยมวิทยา กรมควบคุมมลพิษหรือภาคเอกชน เพื่อพัฒนาอาคารเรียนให้เหมาะสม เช่น การติดตั้งระบบกรองอากาศ พื้นที่สีเขียว การควบคุมอุณหภูมิและแสงสว่าง เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยต่อสุขภาพนักเรียน 7) อิริยาปลัปปายะ ร่วมมือกับองค์กรชุมชน นักออกแบบหรือสถาปนิกอาสาเพื่อออกแบบพื้นที่กิจกรรมกลางแจ้ง ห้องเรียนยืดหยุ่นหรือเฟอร์นิเจอร์ปรับเปลี่ยนได้ เพื่อรองรับการเคลื่อนไหวและกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ช่วยให้ผู้เรียนมีอิริยาบถที่เหมาะสมและเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3.3 ด้านวิชาการเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ ประเด็น การเรียนรู้ผ่านการจัดกิจกรรมกับระบบนิเวศ ได้แก่ 1) อาวาสัปปายะ หลักสูตรควรถูกออกแบบให้ยืดหยุ่น สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนที่มีความหลากหลาย การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ควรเอื้อต่อการกระตุ้นความคิดวิเคราะห์ การเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติจริงและการสะท้อนผลการเรียนรู้อย่างมีระบบ 2) โคจรสัปปายะ วางแผนระบบเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ให้สะดวก เช่น ห้องสมุด แหล่งสื่อดิจิทัล ศูนย์การเรียนรู้และพื้นที่กิจกรรม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ได้ง่ายขึ้น ทั้งในโรงเรียนและช่องทางออนไลน์ รวมถึงการเชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียน 3) ภัตตสัปปายะ กำหนดระบบสื่อสารด้านวิชาการให้มีความชัดเจน เช่น การประกาศข้อมูลรายวิชา แผนการเรียนรู้และผลประเมินผู้เรียน ใช้เทคโนโลยีในการกระจายข่าวสารที่ถูกต้องทันเวลา ช่วยให้ผู้เรียนและครูมีข้อมูลที่สอดคล้องกันในแหล่งเรียนรู้ 4) บุคคลสัปปายะ พัฒนครูและบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญด้านการ จัดการเรียนรู้เชิงรุก การใช้เทคโนโลยีและการเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ส่งเสริมการทำงานร่วมกันเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อเสริมคุณภาพแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียน 5) โภชนะสัปปายะ จัดหาและบริหารจัดการทรัพยากรที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น สื่อการสอน อุปกรณ์ทดลอง หนังสือและฐานข้อมูลออนไลน์ ให้มีความ

หลากหลายและเพียงพอ ช่วยเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้และสนับสนุนผู้เรียนทุกกลุ่ม 6) อุดหนุนพัฒนาบรรยากาศในโรงเรียนให้ส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น ห้องเรียนที่มีแสงสว่างเหมาะสม อากาศดี ลดเสียงรบกวน รวมถึงการใช้สีและพื้นที่สีเขียวเพื่อสร้างความผ่อนคลาย ทำให้ผู้เรียนมีสมาธิและเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้มากขึ้น 7) อธิปไตยสัปปายะ ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและเหมาะสมกับอริยาบทของผู้เรียน เช่น การเรียนรู้แบบเคลื่อนไหว Active Learning การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงและพื้นที่ที่สนับสนุนการทำงานกลุ่ม เพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมและคุณภาพการเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้พบผลการวิจัยสำคัญที่นำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพการบริหารแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนกลุ่มอำเภอสโน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบผลการวิจัยที่นำมาอภิปรายผลการวิจัยรายด้านได้ดังนี้

1.1 ด้านการบริหารจัดการ พบว่า การวางแผนและการบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก เพราะผู้บริหารมีแนวทางชัดเจนในการแหล่งเรียนรู้และรายช้อยู่ในระดับปานกลาง เพราะยังขาดการใช้ข้อมูลสารสนเทศอย่างเป็นระบบในการวางแผนและตัดสินใจเชิงบริหาร เช่น การใช้ข้อมูลสารสนเทศในการวางแผนตัดสินใจ และการวางแผนและการบริหารจัดการ พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เฉพาะผู้บริหารมีแนวทางชัดเจนมุ่งสู่เป้าหมายการเรียนรู้ มีวิสัยทัศน์พันธกิจที่ชัดเจน ส่วนข้ออื่นๆ เช่น การมอบหมายงานตามศักยภาพ การมีแผนพัฒนาที่สอดคล้องกับเทคโนโลยีและการประเมินผลเพื่อพัฒนา ข้อเดียวที่อยู่ในระดับปานกลาง คือ การส่งเสริมการทำงานเป็นทีมซึ่งเป็นจุดที่ควรปรับปรุง ข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นถึงจุดแข็งของการบริหารแหล่งเรียนรู้และแนวทางที่สามารถพัฒนาเพิ่มเติมเพื่อความยั่งยืนสอดคล้องกับงานวิจัยของพรรัตน์ จันทร์คำ (2566) พบว่า การจัดแหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพของโรงเรียนมีระดับประสิทธิภาพอยู่ในระดับสูง แสดงให้เห็นถึงการวางระบบและกระบวนการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในด้านอาชีพได้อย่างเป็นรูปธรรม สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างทักษะอาชีพนั้นจำเป็นต้องอาศัยการวางแผนอย่างมีระบบ การสนับสนุนทรัพยากรอย่างต่อเนื่องและความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตในศตวรรษที่ 21 และแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

1.2 ด้านกายภาพ พบว่า สภาพแวดล้อมและโครงสร้างพื้นฐานในการเรียนรู้ในระดับมาก เนื่องจากผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ ในการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและร่วมมือกับองค์กรภายนอกเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ที่สอดคล้องอยู่ในระดับปานกลาง ผลมาจากการขาดช่องทางหรือกลไกในการประสานงานและสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย สอดคล้องกับวิจัยพระมหาชวลิต โสขวิ (โศควรา) (2564) พบว่า ความจำเป็นสูงสุดในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้คือการประเมินและติดตามผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญที่สะท้อนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนและเป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ รองลงมาคือ การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ อุปกรณ์สำหรับการเรียนรู้ ผู้เรียน กิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ ผู้ดำเนินกิจกรรม สถานที่เรียนรู้ และแหล่งเนื้อหาและองค์ความรู้ตามลำดับ ทั้งนี้แนวทางการพัฒนาควรยึดหลักสัปปายะ 7 ได้แก่ 1) อาวาสสัปปายะ สภาพแวดล้อมสะอาดและเป็นระเบียบ 2) โคจรสัปปายะ การจัดพื้นที่และเส้นทางสัญจรอย่างเหมาะสม 3) ภัตตสัปปายะ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนโดยผู้ดำเนินกิจกรรม

4) บุคคลสัปปายะ การมีผู้นำที่ผลักดันกิจกรรมสู่เป้าหมาย 5) ภัตตสัปปายะ การจัดอาหารที่สะอาดและดีต่อสุขภาพ 6) อุตุสัปปายะ สภาพแวดล้อมเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้ และ 7) อิริยาบถสัปปายะ กิจกรรมเหมาะสมกับวัยและการเคลื่อนไหวของผู้เรียน โดยควรมีนโยบายที่ชัดเจนและความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการดำเนินงานเพื่อยกระดับให้วัดหรือพื้นที่ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

1.3 ด้านวิชาการเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ พบว่า หลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก เพราะมีการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสัปปายะเชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียนหลักสูตรมีความยืดหยุ่น และครูจัดการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมและมีระบบการประเมินผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ส่วนแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ของผู้เรียน อยู่ในระดับปานกลาง เพราะยังขาดความหลากหลาย ทันสมัยและการเข้าถึงอย่างทั่วถึงในทุกกลุ่มผู้เรียนและในส่วนกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงยังอยู่ในระดับน้อย เพราะขาดการออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะชีวิตและการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของศศิพัชร จำปา (2559) พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์มาเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ไปใช้ ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์อย่างชัดเจน โดยสามารถวิเคราะห์เหตุการณ์ สังเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ และตั้งคำถามเชิงวิพากษ์ได้ดีขึ้น รูปแบบนี้สามารถยกระดับความรู้ของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง อีกทั้งผู้เรียนยังเกิดความรู้สึกผูกพันและตระหนักถึงคุณค่าของท้องถิ่นตนเองในระดับสูงสุด สะท้อนถึงความสามารถของรูปแบบในการปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นพลเมืองท้องถิ่นและการเห็นคุณค่าทางประวัติศาสตร์ อีกทั้งยังมีผลการประเมินด้านความพึงพอใจต่อกระบวนการเรียนรู้ที่อยู่ในระดับมาก

2. ผลการศึกษาวិธีการบริหารแหล่งเรียนรู้ตามหลักสัปปายะ 7 ของโรงเรียนกลุ่มอำเภอสโน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบผลการวิจัยที่นำมาอภิปรายผลการวิจัยรายด้านได้ดังนี้

2.1 ด้านการบริหารจัดการ การใช้ข้อมูลสารสนเทศในการวางแผนและตัดสินใจพบว่า การใช้ข้อมูลสารสนเทศในการวางแผนและตัดสินใจในโรงเรียนควรมีความถูกต้อง ครบถ้วน และทันสมัยเพื่อสนับสนุนการบริหารที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับหลักอวาสสัปปายะและภัตตสัปปายะ โดยเปิดโอกาสให้ครู บุคลากร และภาคส่วนต่าง ๆ มีส่วนร่วมอย่างโปร่งใส ใช้ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพอย่างสมดุล เพื่อพัฒนาผู้เรียนรอบด้านและสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามหลักธรรมสัปปายะ พร้อมระบบจัดการข้อมูลที่ปลอดภัย มีจริยธรรม และนำไปสู่การตัดสินใจด้วยสติและปัญญาอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของปญญา ไตรพรหม (2552) พบว่า แนวทางที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของทุกภาคส่วนในสถานศึกษา ทั้งผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาและนักเรียน แบ่งการดำเนินงานออกเป็น 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การวางแผนซึ่งเน้นการสำรวจศักยภาพ ออกแบบการจัดการแหล่งเรียนรู้ และประชาสัมพันธ์ให้เข้าถึงการดำเนินงานที่ครอบคลุมการนำนโยบายไปปฏิบัติ การพัฒนาบุคลากรและจัดการทรัพยากรอย่างมีระบบ และขั้นตอนสุดท้ายคือการติดตามประเมินผล และรายงานผลอย่างมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย

2.2 ด้านการร่วมมือกับองค์กรภายนอกเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ พบว่า การเรียนรู้ผ่านโครงการที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงควรสร้างสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้อต่อการคิด ทำและสะท้อนผลพร้อมส่งเสริมความร่วมมือกับชุมชนและองค์กรภายนอกเพื่อพบปะบุคคลสัปปายะ โครงการควรเชื่อมโยงกับสุขภาพโภชนาการและบริบทท้องถิ่น เพื่อปลูกฝังจริยธรรม สติและความรับผิดชอบ ส่งเสริมการรู้จักตนเองและตื่นรู้ทางปัญญา โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนลงมือทำจริงและประเมินผลเอง สร้างบรรยากาศแห่งบุคคลสัปปายะและ

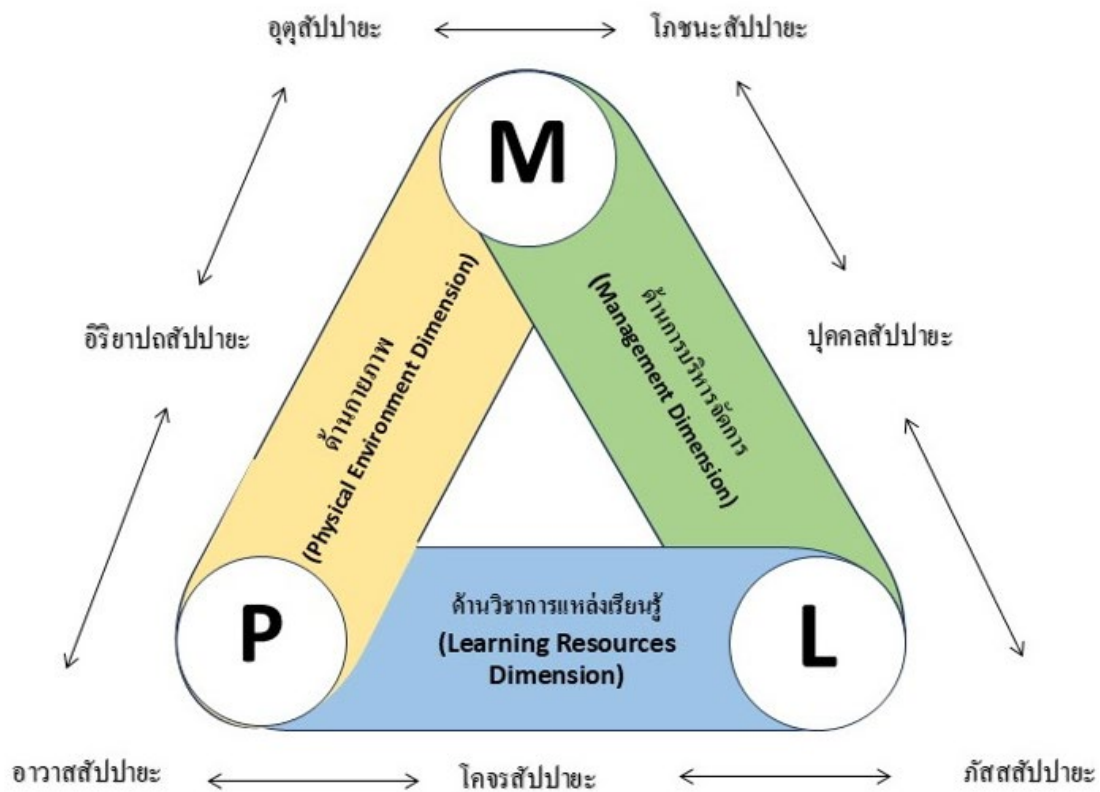
แหล่งเรียนรู้ที่ยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Robinson (2025) พบว่า การศึกษาที่มีประสิทธิภาพควรเปิดโอกาสให้คนในชุมชน โดยเฉพาะผู้รู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและปราชญ์ชาวบ้าน เข้ามามีบทบาทในการวางแผนและจัดการเรียนรู้ร่วมกับสถานศึกษา ซึ่งจะช่วยให้การศึกษาตอบโจทย์ปัญหาในพื้นที่ได้อย่างสอดคล้องกับบริบทของชุมชนและก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

2.3 ด้านการเรียนรู้ผ่านการจัดกิจกรรมกับระบบนิเวศ พบว่า การเรียนรู้ผ่านโครงงานควรสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการคิด วิเคราะห์และสะท้อนผล ผู้บริหารและครูควนใช้พื้นที่เปิดโล่งเป็นอาวาสสัปปายะ สนับสนุนการร่วมมือกับชุมชนและองค์กรภายนอก เพื่อเชื่อมโยงกับบุคคลสัปปายะและส่งเสริมคุณธรรมในชีวิตจริง โครงงานควรเน้นประเด็นสุขภาพ โภชนาการและสิ่งแวดล้อม โดยใช้ข้อมูลสารสนเทศในการวางแผนและสร้างผลกระทบเชิงบวกในท้องถิ่น การสนับสนุนครูในบทบาทผู้อำนวยความรู้และการส่งเสริมการรู้จักตนเอง รู้เท่าทันโลก พร้อมเปิดโอกาสให้ผู้เรียนลงมือทำจริงและประเมินตนเอง ช่วยสร้างบรรยากาศบุคคลสัปปายะในแหล่งเรียนรู้ที่ยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาวดี ทองสัมฤทธิ์ (2561) พบว่า การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครู โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับ จากผลการวิจัยผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา ควรให้ความสำคัญในด้านการจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา โดยการจัดทำแผนงาน/โครงการ เพื่อพัฒนาการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

3. ผลการนำเสนอการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามหลักสัปปายะ 7 ของโรงเรียนกลุ่มอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากประเด็นทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการใช้ข้อมูลสารสนเทศในการวางแผนและตัดสินใจ ด้านความร่วมมือกับองค์กรภายนอกเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ ด้านการเรียนรู้ผ่านการจัดกิจกรรมกับระบบนิเวศ พบว่าผู้บริหารและครูควรวางแผนใช้ข้อมูลสารสนเทศและส่งเสริมความร่วมมือกับองค์กรภายนอกอย่างเป็นระบบตามหลักสัปปายะ 7 เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อม อาหาร บุคลากรและกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพและคุณธรรมของผู้เรียนอย่างยั่งยืน พร้อมสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านโครงงานที่เชื่อมโยงชีวิตจริง เน้นการลงมือทำและสะท้อนการคิดสร้างสรรค์ และสร้างแหล่งเรียนรู้ที่เกื้อกูลทั้งกาย ใจ และสติปัญญา ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสมุห์วินิตย์ ธีรจิตโต (การะเกตุ) (2562) พบว่า โรงเรียนให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่เหมาะสม ทั้งด้านอาวาสสัปปายะ โรงเรียนดูแลอาคารสถานที่ให้แข็งแรง ปลอดภัยและมีแสงสว่างเพียงพอ ด้านอาหารสัปปายะ มีการดูแลความสะอาดโรงอาหาร และจัดเตรียมอาหารที่มีคุณภาพตามหลักโภชนาการ ด้านบุคคลสัปปายะ โรงเรียนสนับสนุนสวัสดิการและให้ครูดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิดด้วยความเมตตาและด้านธรรมสัปปายะ เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ พร้อมทั้งส่งเสริมกำลังใจและแรงจูงใจในการเรียน

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้ คือ แนวทางการบริหารแหล่งเรียนรู้ตามหลักสัปปายะ 7 ของโรงเรียนกลุ่มอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย สามารถอธิบายได้ดังนี้

M (Management Dimension) ด้านการบริหารจัดการ คือ การวางแผน การจัดระบบงาน และการบริหารจัดการที่เปิดกว้าง โปร่งใส และใช้ข้อมูลสารสนเทศเป็นฐานประกอบการตัดสินใจ โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครู ผู้เรียนและชุมชน เพื่อให้เกิดระบบการบริหารจัดการที่ยืดหยุ่น ทันสมัย และรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับหลักสัปปายะ เช่น บุคคลสัปปายะ ภัสสสัปปายะ และอवासสัปปายะ ช่วยให้เกิดความโปร่งใส น่าเชื่อถือและความยั่งยืนขององค์กรการศึกษา

P (Physical Environment Dimension) ด้านกายภาพ คือ การจัดอาคารสถานที่ บรรยากาศ และพื้นที่การเรียนรู้ให้ปลอดภัย ทันสมัยและเอื้อต่อการเข้าถึงของผู้เรียนทุกกลุ่ม รวมถึงการจัดทรัพยากรทางกายภาพให้เหมาะสม สะอาดเป็นระเบียบและรองรับกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับสัปปายะ เช่น อवासสัปปายะ โคจรสัปปายะ อตุสัปปายะ และโกชนะสัปปายะ ทำให้โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่เสริมสร้างสมรรถนะทั้งด้านร่างกายและจิตใจของผู้เรียน

L (Learning Resources Dimension) ด้านวิชาการแหล่งเรียนรู้ คือ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ใช้วิธีการเรียนรู้เชิงรุก การคิดวิเคราะห์ การลงมือปฏิบัติจริงและการบูรณาการความรู้เข้ากับประสบการณ์ชีวิตจริง โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกันและส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต สอดคล้องกับสัปปายะ เช่น อิริยาบถสัปปายะและโกชนะสัปปายะ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความหมายของการเรียนรู้และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่ยั่งยืน

หลักสัปปายะ 7 หมายถึง องค์ประกอบพื้นฐานที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 1) อาวาสสัปปายะ หมายถึง ที่อยู่เหมาะสม สงบ พื้นที่สะอาด สะอาด ไม่พลุกพล่านจอแจ 2) โคจรสัปปายะ หมายถึง การเดินทางเหมาะสม ไปมาสะดวก ถนนหนทางเรียบร้อย ไม่ซับซ้อน 3) ภัตตสัปปายะ หมายถึง การพุดคุยเหมาะสม สนทนาแต่เรื่องดี ๆ สร้างประโยชน์ให้ตัวเอง 4) บุคคลสัปปายะ หมายถึง บุคคลเหมาะสม มีผู้รู้ ครูบาอาจารย์และกัลยาณมิตร คอยชี้แนะ 5) โภชนะสัปปายะ หมายถึง อาหารที่เหมาะสม เช่น ถูกกับร่างกายเกื้อกูลต่อสุขภาพ 6) อุตุสัปปายะ หมายถึง อากาศเหมาะสม สดชื่น รื่นรมย์ ร่มเย็น ไม่ร้อนไม่หนาวเกินไป 7) อิริยาปถสัปปายะ หมายถึง อิริยาปถที่เหมาะสม จัดการพื้นที่ให้เย็น นั่ง เดินได้อย่างสะดวกสบาย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 ควรประยุกต์ใช้แนวทางที่สอดคล้องกับหลักสัปปายะ 7 ในการจัดแหล่งเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการ โดยมีนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมชัดเจน มีการนิเทศงานสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องและมีการประเมินผลงานด้านสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอ
 - 1.2 ควรประยุกต์ใช้แนวทางที่สอดคล้องกับหลักสัปปายะ 7 ในการจัดแหล่งเรียนรู้ด้านกายภาพ โดยจัดสภาพแวดล้อมให้มีความมั่นคง ปลอดภัย มีพื้นที่สีเขียวหรือสวนหย่อมที่รองรับผู้เรียนและมีระบบไฟฟ้า ที่ให้แสงสว่างในระดับที่เหมาะสม
 - 1.3 ควรประยุกต์ใช้แนวทางที่สอดคล้องกับหลักสัปปายะ 7 ในการจัดแหล่งเรียนรู้ด้านวิชาการเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ โดยใช้สื่อและเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม การประเมินตรงกับเนื้อหาที่เรียนแล้วเข้าใจภาพรวมของแหล่งเรียนรู้
 - 1.4 ควรใช้ผลการวิจัยเป็นต้นแบบในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครู และจัดทำโครงการวิจัยหรือพัฒนาเชิงปฏิบัติการในโรงเรียน เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้แหล่งเรียนรู้อย่างยั่งยืน
2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
 - 2.1 ควรวิจัยเรื่อง การใช้ข้อมูลสารสนเทศในการวางแผนและตัดสินใจ เพื่อช่วยลดความผิดพลาดในการบริหารงาน และทำให้จัดสรรงบประมาณหรือทรัพยากรได้ตรงกับปัญหาที่แท้จริง
 - 2.2 ควรวิจัยเรื่อง การร่วมมือกับองค์กรภายนอกเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ เพราะโรงเรียนมีทรัพยากรจำกัด การสร้างเครือข่ายช่วยดึงดูดเชิงของชุมชนและเอกชนเข้ามาเติมเต็ม ทั้งด้านวิทยากรงบประมาณ และแหล่งเรียนรู้ ทำให้การศึกษาไม่ถูกตัดขาดจากโลกความเป็นจริง
 - 2.3 ควรวิจัยเรื่อง การเรียนรู้ผ่านการจัดกิจกรรมกับระบบนิเวศ เพื่อเปลี่ยนความรู้จากในตำรา ให้เป็น "รูปธรรม" ผ่านการสัมผัสจริง ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อม และเกิดความจำที่คงทนกว่าการนั่งฟังบรรยายเพียงอย่างเดียว

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- นริศรา ใจคง และสิริกานต์ แก้วคงทอง. (2568). นิเวศการเรียนรู้ เรื่องเก่าบนวิถีใหม่. แหล่งที่มา <https://elibrary.ksp.or.th/index>. สืบค้นเมื่อ 7 พฤษภาคม 2568.
- ปริญญญา ไตรพรหม. (2552). การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 กรณีศึกษา: โรงเรียนวัดท่าใหม่ โรงเรียนวัดศรีวังค์ และโรงเรียนวัดลาดระโง้ง. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- พรรัตน์ จันทร์คำ. (2566). การพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะอาชีพในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 22 จังหวัดแม่ฮ่องสอน. วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย, 5(4), 885-896.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 35. กรุงเทพมหานคร: สนิทสันติวัฒนธรรมพานิช.
- พระมหาขวลิต ไชยสว (โศควรา). (2564). แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา สำหรับวัดในจังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมุทรวินิตย์ ธิรจิตโต (การะเกตุ). (2562). การบริหารแหล่งเรียนรู้ตามหลักสัปปายะ 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอมะนัง จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศศิพัชร จำปา. (2559). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2568). ข้อเสนอระบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเปลี่ยนแปลงของโลกอนาคตในปี 2040. แหล่งที่มา <https://www.onec.go.th/th.php/book/> สืบค้นเมื่อ 7 พฤษภาคม 2568.
- สุภาวดี ทองสัมฤทธิ์. (2561). การศึกษาการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- Likert, R. (1967). Management styles and the human component. New York: Amacom.
- Robinson, S. G. (2025). Teacher Job Satisfaction and Levels of Clinical Supervision in Elementary Schools. From <https://www.proquest.com/openview/2b15a969f1b15999> Retrieved March10, 2025.